

بسمه تعالی

۲۰۰۳

۱۳۸۵/۱۰/۱۴

تحلیل، پیام‌ها و پیامدهای انتخابات ۲۴ آذر

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا فَإِذَا
حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ (نساء- ۵۸)^۱

۱- مقدمه

سرانجام انتخابات همزمان چهارمین دوره مجلس خبرگان رهبری و سومین دوره شوراهای اسلامی شهر و روستا (و میان‌دوره‌ای مجلس شورای اسلامی در تهران، اهواز و بم) با حضور نزدیک به ۶۰ درصد واجدان حق رأی (براساس آمارهای رسمی) برگزار شد. در این انتخابات، اکثریت مردم با استفاده از حق شهروندی و به روش دموکراتیک، با حضور در پای صندوقهای رأی پیام‌های روشنی به حاکمان، دولت، احزاب و گروههای سیاسی دادند و گام دیگری در راستای تقویت فرایند دموکراسی برداشتند. حاکمان نیز مشارکت مردم را حماسه‌ای پرشکوه و رأی دادن به نظام توصیف و آن را نمودار یکی از سالم‌ترین انتخابات‌ها و دموکراسی‌های جهان ارزیابی کردند. از سوی دیگر، در حدود ۴۰ درصد مردم، بخشی به خاطر اعتراض به برگزاری انتخابات غیرآزاد و ناسالم و بخشی دیگر به دلیل مخالفت، انفعال یا بی‌تفاوتی، در انتخابات شرکت نکردند. برای روشن شدن ابعاد مختلف این انتخابات، پس از فروکش کردن التهابات و اظهارنظرهای اولیه، باید به تحلیل آن پرداخت. در آغاز، اشاراتی به مواضع و اقدامات نهضت آزادی ایران و رویدادهای مربوط به انتخابات ۲۴ آذر خواهیم داشت. سپس، رخدادهای و آمار رسمی

۱- خدا به شما فرمان می‌دهد که امانتها [مسئولیتهای اجتماعی] را به صاحبانش باز پس دهید و چون در میان مردم داوری [حکمرانی] کنید، عادلانه عمل کنید.

انتخابات را بر پایه دو شاخص "آزادی" و "سلامت" انتخابات مورد تحلیل و ارزیابی قرار خواهیم داد و در پایان، پیام‌ها و پیامدهای انتخابات را از دید نهضت آزادی ایران بیان خواهیم کرد.

۲- چکیده مواضع نهضت آزادی ایران

نهضت آزادی ایران، در راستای خط مشی و سیاستهای راهبردی خویش در طول سال ۱۳۸۵، به ایفای رسالت آگاهی بخشی درخصوص دو انتخابات مجلس خبرگان رهبری و شوراها پرداخت و مواضعش را در ۷ بیانیه تحلیلی مطرح کرد.^۱ به موازات بیانیه‌های رسمی، مسئولان نهضت آزادی نیز در این مدت ده‌ها مقاله و مصاحبه با نمایندگان رسانه‌ها برای تبیین مواضع نهضت داشتند که بعضاً به طور کامل و بقیه به اختصار در روزنامه‌ها منتشر گردید، اما متن کامل آنها در سایت‌های گوناگون منعکس شد و برخی از خبرگزاریها نیز آنها را به صورت کامل یا خبری پوشش دادند.^۲

در مورد انتخابات مجلس خبرگان رهبری، نهضت آزادی ایران در دو نشریه تفصیلی درباره مبانی، عملکرد، تناقض‌ها و ابهامات آن توضیح داد و پیشنهادهایی برای اصلاح فرایند این انتخابات عرضه کرد تا برگزاری چنین انتخاباتی معنا و مفهوم درست بیابد و مردم بتوانند با میل و آگاهی در آن شرکت کنند. متأسفانه، مسئولان در این باره اقدامی انجام ندادند و لذا نهضت آزادی ایران حضورش را در انتخابات مربوط به مجلس خبرگان نه‌تنها در راستای گسترش دموکراسی ارزیابی نکرد بلکه آن را حتی ایجاد مانع بر سر راه مردم‌سالاری دانست و در آن شرکت نکرد.

و اما در مورد انتخابات شوراها، به رغم پیش‌بینی و تصریح این که "فضای سیاسی کشور بسته است و ابهامات جدی درخصوص آزادی و سلامت انتخابات وجود دارد و با برنامه‌ریزی برگزاری همزمان انتخابات مجلس خبرگان رهبری با شوراها، شائبه سوء استفاده احتمالی حاکمان از حضور طبیعی مردم در انتخابات شوراها برای افزایش آرای مربوط به مجلس خبرگان رهبری وجود دارد"، نهضت آزادی ایران با این باور که بستر اصلاحات و مبارزه مسالمت‌آمیز با اقتدارگرایان با حضور مؤثر مردم در عرصه

۱- علاقه‌مندان می‌توانند برای مطالعه این بیانیه‌ها به سایت نهضت آزادی ایران، بخش بیانیه‌ها، و به نشریات شماره ۱۹۶۶ مورخ ۸۵/۲/۲۷ (مجلس خبرگان رهبری و حقوق اساسی ملت)، شماره ۱۹۹۱ مورخ ۸۵/۷/۱۰ (مجلس خبرگان و مردم)، شماره ۱۹۹۴ مورخ ۸۵/۸/۶ (چرا در انتخابات شوراها شرکت می‌کنیم؟)، شماره ۱۹۹۵ مورخ ۸۵/۸/۸ (پاسخ به سخنان خلاف قانون مسئولان برگزاری انتخابات شوراها)، شماره ۱۹۹۸ مورخ ۸۵/۹/۵ (اعتراض به رداصلحیت‌های خلاف قانون)، شماره ۲۰۰۰ مورخ ۸۵/۹/۱۰ (چرا در انتخابات مجلس خبرگان شرکت نمی‌کنیم؟) و شماره ۲۰۰۲ مورخ ۸۵/۹/۱۷ (در انتخابات شوراها به اصلاح‌طلبان واجد شرایط رأی می‌دهیم)، مراجعه کنند.

۲- علاقه‌مندان می‌توانند برای مقالات و مصاحبه‌ها به بخش "تازه‌ها"ی سایت نهضت آزادی مراجعه کنند.

انتخابات و تداوم مبارزات علنی و قانونی فراهم می‌شود، به هموطنان عزیز توصیه کرد که در انتخابات شوراها شرکت کنند و به نامزدهای اصلاح‌طلبان واجد شرایط رأی دهند. در آخرین بیانیه نیز تصریح شد که "ما با شرکت در انتخابات شوراها، ضمن تقویت نهاد شورا و فرایند دموکراسی، "رأی اعتراض" خودمان را نسبت به عملکردهای خلاف قانون هیأت‌های اجرائی و نظارت انتخابات شوراها در رد صلاحیت نامزدهای موجه و شایسته و برنامه‌های دولت اقتدارگرای پادگانی اعلام می‌کنیم" (از بیانیه ۲۰۰۲ مورخ ۸۵/۹/۱۷).

۳- شرایط برگزاری انتخابات ۲۴ آذر

اینک، عملکرد متولیان انتخابات ۲۴ آذر را بر پایه دو شاخص "آزادی" و "سلامت" انتخابات مورد بررسی قرار می‌دهیم.

شرایط "آزادی" انتخابات در اصول گوناگون فصل‌های سوم و پنجم قانون اساسی، و بیانیه جهانی حقوق بشر تبیین شده است. حق نامزد شدن شهروندان و حق انتخاب آگاهانه مردم از حقوق شناخته شده شهروندی است. برای آگاهی بیشتر شهروندان یادآور می‌شویم که فعالیت آزاد مطبوعات، آزادی فعالیت احزاب، گروه‌های سیاسی و انجمن‌های صنفی و تشکیل اجتماعات و راهپیماییها از جمله حقوق اساسی ملت است که در قانون اساسی تصریح شده است.

در عرف سیاسی، معیار آزادی بیان، آزادی مطبوعات و آزادی فعالیت احزاب، آزاد بودن شهروندان منتقد و مخالف دیدگاه حاکمان است. وگرنه حتی در نظامهای توتالیتر و استبدادی هم موافقان حکومت همواره از آزادی کامل برخوردار بوده و هستند و محدودیتی ندارند.

آیا در جامعه ما رسانه‌ها و مطبوعات برای انعکاس نظرات و دیدگاههای مختلف آزادی عمل کافی داشته‌اند تا شهروندان مدتی پیش از انتخابات نامزد شوند و مردم با آگاهی یافتن از دیدگاهها و برنامه‌های آنان به نامزدهای موردنظرشان رأی دهند؟

عملکرد جانبدارانه صدا و سیما از جناح اقتدارگرا و تمامیت خواه و خط‌مشی تک صدائی آن و نیز افزایش فشارها و محدودیتها بر مطبوعات، خبرنگاران، احزاب و گروه‌های سیاسی مستقل، جنبش دانشجویی و کارگران بر کسی پوشیده نیست و موارد، شواهد و قراین آن به تواتر در رسانه‌ها انعکاس داشته است و دارد.

رد گسترده صلاحیت نامزدهای روحانی مجلس خبرگان رهبری (حتی از اعضای مجلس قبلی

خبرگان)، رد صلاحیت خلاف قانون و برنامه‌ریزی شده بسیاری از نامزدهای اصلاح‌طلب و مستقل در شهرهای مختلف کشور (با وجود تأیید صلاحیت برخی از آنان در دوران تبلیغات انتخاباتی) و نیز رد غیرقانونی صلاحیت همه نامزدهای نهضت آزادی ایران در تهران و شهرستانها (که در انتخابات دوره دوم شوراها تأیید صلاحیت شده بودند)، و ... حاکی از فرآیند برنامه‌ریزی شده‌ای بود تا جناح پادگانی دولت بتواند، همانند انتخابات مجلس هفتم، اکثریت قاطع شوراها را در اختیار گیرد. در این انتخابات، اعضای هیات‌های اجرایی و نظارت استانها و نظارت مرکزی، بر خلاف قانون و عرف دوره‌های گذشته - که دست کم از نمایندگان همه گروههای درون حاکمیت و نیز از نمایندگان اقلیت مجلس دعوت می‌شد - آنچنان یکدست و با تنگ‌نظری گزینش شده بودند تا امکان برگزاری انتخابات موردنظر فراهم شود. برای کامل شدن این سناریو، آقای ثمره هاشمی، مشاور عالی رئیس‌جمهور، نیز بر کرسی معاونت سیاسی و ریاست ستاد انتخابات وزارت کشور نشانده شد تا این مدیریت یکپارچه و بسته بتواند انتخابات برنامه‌ریزی شده و فرمایشی موردنظر را به سامان برساند.

شرایط حاکم بر دستگاه برگزارکننده انتخابات آنچنان ستادهای انتخاباتی اصلاح‌طلبان و نامزدهای مستقل را نگران کرده بود که خواست اصلی احزاب، گروههای سیاسی، مردم و حتی مراجع در تیتراژ اصلی روزنامه‌های روزهای قبل از انتخابات عبارات یا جمله‌های مشابه " انتخابات را سالم برگزار کنید " بود (برای نمونه، روزنامه اعتماد ملی ۸۵/۹/۲۳).

۴- نحوه برگزاری انتخابات

برنامه‌های دولت نهم در برگزاری نخستین دوره جدید در آرایش حوزه‌های انتخاباتی سراسر کشور و نحوه جمع‌آوری و شمارش آراء و اعلام نتایج رای‌گیری بروز و ظهور کامل یافت. به هنگام ورود هر رأی دهنده به حوزه، روی شناسنامه دو مهر (در تهران، اهواز و بم، با توجه به انتخابات میان‌دوره‌ای مجلس، سه مهر) زده می‌شد و براساس آن دو یا سه برگه صادر گردید و شهروند ملزم بود که هر دو برگ (در تهران و دوشهر دیگر سه برگ) را در صندوقها بیندازد. در مواردی که رأی دهنده اعتراض می‌کرد، به او گفته می‌شد که برگه سفید را در صندوقها بیندازد مثلاً، در حوزه حسینیہ ارشاد، مسئولان حوزه به خانمها تصریح کردند که " شما مجبورید در هر سه انتخابات شرکت کنید! " یکی از بانوان، که عضو برجسته کانون وکلای دادگستری است، خلاف قانون بودن این اظهارنظر یا دستور را به مسئول حوزه توضیح داد. در صف آقایان، به رغم اصرار و پیگیری برخی از اعضای نهضت آزادی ایران -

که براساس درخواست آنان، فقط برگه مربوط به انتخابات شوراها صادر شد - در زمان پر کردن برگه، روی شناسنامه آنان نیز مهر هر سه انتخابات زده شد.

گزارشهای دریافتی از شهرستانها نیز عموماً همین روند برنامه ریزی شده را نشان می‌داد. البته، در برخی از حوزه‌های کوچک و فرعی، مسئولان حوزه در برابر درخواست صدور انحصاری برگه شورا به همین ترتیب عمل کردند.

استفاده از صندوقهای جدید و یکسان اقدام مثبتی بود ولی بهتر آن بود که برای ایجاد اعتماد و اطمینان بیشتر، از صندوقهای شفاف (نورگذر) استفاده می‌شد.

روشن نبودن روش شمارش آراء و اختلاف نظر مجلس با وزارت کشور، طولانی شدن مدت شمارش و اعلام نکردن تدریجی تعداد و ماهیت آراء در صندوقها(به صورتی که در دوره‌های گذشته انجام می‌یافت)، نبود امنیت جابجایی صندوقها از حوزه‌ها به سایت‌های شمارش آراء (بنابر گزارش‌های مندرج در مطبوعات در حدود پانصد صندوق پس از چهار روز به سایت‌های شمارش آراء تحویل شده بود)، عدم حضور خبرنگاران مستقل و نمایندگان نامزدها در حوزه‌ها، به ویژه در سایت‌های شمارش آراء، و عدم انتشار کامل و انعکاس آمارهای تفصیلی انتخابات در رسانه‌ها و سایت وزارت کشور - که ارزیابی آمارهای رسمی انتخابات را با دشواری روبرو ساخته است - نمونه‌هایی از مصادیق عدم سلامت برگزاری انتخابات ۲۴ آذر است که تفصیل آنها در بسیاری از رسانه‌ها انعکاس یافته است و از ذکر آنها در اینجا خودداری می‌کنیم.

سردرگمی در شمارش آراء شورای شهر و تأخیر سؤال برانگیز اعلام نتایج آنها به ویژه در شهر تهران نگرانی شدیدی در فضای سیاسی کشور پدید آورد. سران احزاب و گروه‌های اصلاح طلب جلسات اضطراری برای نشان دادن واکنش برگزار کردند، نمایندگان اقلیت مجلس نسبت به تخلفات انتخاباتی اعتراض نموده، و نگرانشان را درباره عدم سلامت انتخابات اعلام نمودند (اعتماد ملی ۲۷، ۲۸ و ۲۹ آذرماه). عملکرد دولت اقتدارگرایی نهم در انتخابات ۲۴ آذر تا آن حد زیر سؤال رفت که حتی برخی از نمایندگان شاخص محافظه‌کار مجلس واکنش اعتراض آمیز نشان دادند که در زیر به چند نمونه اشاره می‌شود.

آقای احمد توکلی، بلافاصله پس از روشن شدن نتایج انتخابات گفت: "اصول‌گرایان بازندگان واقعی انتخابات هستند"، (اعتماد ملی ۸۵/۹/۲۵). و چند روز بعد، که اخبار تخلفات و تقلبات در انتخابات فضای سیاسی کشور را متأثر کرده بود، آقای عماد افروغ تصریح کرد: "کیست که باور کند دولت (در انتخابات)

دخالت نکرد" (اعتماد ملی ۸۵/۹/۲۹). برخی از فعالان سیاسی نیز عجایب این انتخابات را با عنوان " غرض یا بی‌تدبیری" مورد ارزیابی قرار دادند (اعتماد ملی ۸۵/۹/۲۸)

البته، به رغم وضعیت نامطلوب برگزاری انتخابات، با کمال تأسف رئیس هیأت عالی نظارت بر انتخابات شوراها در تهران اعلام کرد: "انتخابات ۲۴ آذر با کمترین ایرادات و اشکالات و با هماهنگی کامل هیأت‌های اجرائی و نظارت و با امانت و سلامت کامل برگزار شده است" (همشهری ۸۵/۱۰/۳).
رئیس ستاد انتخابات کشور نیز در آخرین مصاحبه‌اش با ایلنا ادعا کرد که "ارزیابی نتیجه انتخابات نشان می‌دهد که انتخابات سالم برگزار شده است".

همچنین، وزیر کشور در مصاحبه مطبوعاتی چنین گفت: " در این انتخابات نه تنها اشتباهات بزرگ بلکه اشتباهات کوچک نیز صورت نگرفته است" (اعتماد ملی ۸۵/۹/۳۰). جالب است که وزیر کشور در اظهارنظرش از واژه‌های " قانون" یا "سلامت انتخابات" استفاده نکرده و تنها اظهار نموده است که انتخابات طبق برنامه انجام یافته و اشتباهی اعم از بزرگ و کوچک در آن رخ نداده است.

مقام رهبری نیز در پیامشان، به رغم واقعیت‌هایی که به اختصار برشمرده شد، ضمن سپاسگزاری از همه مسئولان و دست‌اندرکاران انتخابات، تصریح کردند: " رفتار متین و خردمندانه مردم و تعهد و صداقت مسئولان دست‌اندرکار موجب شد که این بار نیز مردم‌سالاری دینی از نصاب سالم‌ترین دموکراسی‌های جهان سالم‌تر و مشارکت مردم از بالاترین نصاب دموکراسی‌های غربی بیشتر باشد" (اعتماد ملی ۸۵/۹/۲۹).

۵- بررسی آماری انتخابات

همان گونه که گفته شد، در انتخابات ۲۴ آذر، اطلاعات و آمارهای مربوط به دو یا سه انتخابات همزمان با تأخیر و به صورت غیر منسجم و ناقص ارائه شد. در سایت وزارت کشور نیز بسیاری از آمارهای مربوط به انتخابات گذشته حذف گردیده است. بدین ترتیب، تحلیل علمی آمارهای رسمی منتشر شده به آسانی امکان‌پذیر نیست. در زیر، توضیحات بیشتری داده می‌شود.

۵-۱- انتخابات مجلس خبرگان

وزیر کشور در اولین مصاحبه‌اش پس از انتخابات در سیمای جمهوری اسلامی میزان مشارکت مردم در انتخابات شوراها و مجلس خبرگان را در حدود ۲۸ میلیون نفر یعنی در حدود ۶۰ درصد واجدان حق رأی گزارش کرد و در پایان مصاحبه تلویحاً اشاره داشت که " میزان مشارکت مردم در انتخابات

شوراها کمی بیشتر بوده است. اما آمار انتخابات شوراهای شهر و روستا در سطح کشور هیچگاه بطور کامل منتشر نشده است تا قابل بررسی و مقایسه آماری باشد.

اعلام نتایج نهایی و رسمی انتخابات مجلس خبرگان در استان تهران در روز سوم پس از رأی گیری صورت گرفت. اما اعلام تدریجی نتایج شمارش آرا در روزهای قبل، از نوسانات غیرطبیعی برخوردار بود، بطوری که هرچه صندوق بیشتری شمارش می شد، تعداد آرای برخی افراد کاهش می یافت.

به عنوان نمونه، آقای محسن قمی که در آغاز با ۷۰۳ هزار رأی در مکان هشتم قرار داشت با کاهش ۱۶۰ هزار رأی به ردیف ۱۵ نزول کرد و از آرای آقای سیدمحسن خرازی ۲۸۷ هزار تا کاسته شد، در حالی که تعداد آرای آقایان امامی کاشانی و مشکینی رو به افزایش نهاد (به نقل از سایت بازتاب، ۸۵/۱۰/۵).

مقایسه آمارهای چهار دوره انتخابات مجلس خبرگان در استان تهران

دوره	سال	تعداد کل آراء اخذ شده در استان تهران (میلیون)	میزان مشارکت نسبت به واجدین حق رأی (درصد)	میزان آرای آقای هاشمی رفسنجانی (میلیون)	میزان آرای آقای هاشمی رفسنجانی نسبت به کل واجدین حق رأی (درصد)
۱	۱۳۶۱	۳/۲	۷۲	۲/۲۲	۵۰
۲	۱۳۶۹	۱/۹	۳۱	۱/۶۰	۲۶
۳	۱۳۷۷	۲/۸	۳۹	۱/۶۸	۲۴
۴	۱۳۸۵	۳/۸	۴۴	۱/۵۸	۱۸

ماخذ: از سایت میزان نیوز، ۸۵/۱۰/۶

نتیجه گیری و اظهار نظر

۱- اگرچه آقای هاشمی رفسنجانی به موجب آمارهای رسمی در رأس لیست منتخبان تهران و با فاصله نزدیک به ۵۰۰ هزار رأی با نفر دوم قرار دارد و این امر موجب شده است که برخی آن را پیروزی اصلاح طلبان و ایشان در این انتخابات ارزیابی کنند، بنا به دلایلی، اصلاح طلبان و شخص ایشان نباید برای این موفقیت ارزش جدی قایل شوند.

۲- همان گونه که گفته شد، تجمیع انتخابات مجلس خبرگان و شوراها (که علی الاصول می تواند مفید باشد) و آرایش حوزه ها به گونه ای ترتیب داده شده بود که بسیاری از کسانی که برای انتخابات شوراها به حوزه ها رفته بودند اجباراً برگه انتخابات خبرگان را نیز دریافت کردند.

۳- میزان مشارکت مردم در انتخابات دوره دوم مجلس خبرگان از ۷۲ درصد مربوط به دوره اول به ۳۱

درصد کاهش یافته بود و در دوره سوم، پس از دوم خرداد و فعال شدن نهادهای مدنی و وجود رقابت نسبی در انتخابات، به ۳۹ درصد رسید. در این مدت، مجلس خبرگان چه عملکرد و کارنامه‌ای از خود به مردم ارائه کرده است تا مردم با آگاهی و تمایل مشارکت بیشتری داشته و نیز مشارکت مردم به ۴۴ درصد در استان تهران بالغ شده باشد؟

۵-۲- انتخابات شوراها

آمار مشارکت مردم در شورای شهر تهران در ابتدا دو میلیون و دویست هزار اعلام شد (همشهری، ۸۵/۹/۲۶)، اما وزیر کشور در مصاحبه بعدی آن میزان را یک میلیون و ۸۰۰ تا ۹۰۰ هزار نفر گزارش داد (اعتماد ملی ۸۵/۹/۳۰). در گزارش نتایج قطعی از سوی وزارت کشور، رقم ۱۶۵۶۵۵۸ اعلام شد. اما هیچگاه اعلام نگردید که این رقم مربوط به شمارش چند صندوق رأی بوده است. رئیس ستاد انتخابات کشور در آخرین مصاحبه‌اش خود با ایلنا اعلام کرد که در انتخابات مجلس خبرگان و شوراها ۶۰ درصد واجدین حق رأی شرکت کرده‌اند. بنابراین گزارش، در شهر تهران سه هزار و دویست شعبه اخذ رأی و در استان تهران نزدیک به ۴ هزار شعبه اخذ رأی وجود داشت. اگر فرض شود که تعداد برگه‌های خبرگان و شوراها در حوزه‌ها مساوی بوده است (در صورتی که تمام مشاهدات حاکی از بیشتر بودن برگه‌های انتخابات شوراها است)، تعداد برگه‌های انتخابات هر حوزه ۹۵۰ برگه ($3800000 \div 4000$) برآورد می‌شود برای این اساس، در ۳۲۰۰ حوزه تهران بایستی $3/04$ میلیون نفر شرکت کرده باشند. اگر درصد شرکت‌کنندگان در انتخابات خبرگان (یعنی ۴۴ درصد) ملاک قرار گیرد و تعداد کل واجدین حق رأی در تهران $4/6$ میلیون نفر فرض شود (قطعاً تعداد شرکت‌کنندگان در انتخابات شورا بیشتر بوده است)، تعداد شرکت‌کنندگان به $2/024$ میلیون نفر بالغ می‌شود که با رقم اعلام شده تفاوت دارد.

از سوی دیگر، اگر میانگین تعداد برگه‌های هر صندوق ۹۵۰ فرض شود، آرای اعلام شده فقط مربوط به $1743(1656558 \div 950)$ صندوق می‌شود. در این صورت، نزدیک به ۱۵۰۰ حوزه ($3200-1743$) کم می‌آید. مجموع این بررسی‌ها نشان می‌دهد که بین نتایج اعلام شده و اطلاعات جانبی انسجام وجود ندارد.

معلوم نیست که چرا نتایج انتخابات شورای تهران این گونه متغیر و تقریبی گزارش شده است. بنابر گزارش رسمی نتایج انتخابات شورای شهر تهران، میزان مشارکت در حدود ۳۲ درصد واجدین حق رأی بوده است که نسبت به رقم مشابه مربوط به انتخابات مجلس خبرگان (۴۴ درصد)، ۱۲ درصد تفاوت نشان می‌دهد که خلاف واقعیت‌های مشاهده شده در حوزه‌ها است.

در هر حال، نتایج انتخابات شورای شهر تهران پس از نزدیک به ۵ روز به شرح زیر اعلام گردید:

۸ نفر از لیست اصول‌گرایان طرفدار شهردار کنونی تهران، ۴ نفر از لیست واحد اصلاح‌طلبان و دو نفر از لیست طرفداران دولت (خواهر رئیس‌جمهور و برادر استاندار تهران).

در شهرهای دیگر کشور، از ۱۷۵۶ نامزدی که در ۳۰۶ شهر اصلی از ۲۹ استان کشور وارد شوراها شده‌اند ۷۰۳ نفر (۴۰ درصد) اصلاح‌طلب، ۴۹۰ نفر اصول‌گرا (۲۸ درصد)، ۵۴ نفر (۳ درصد) طرفدار دولت (لیست رایحه خوش خدمت) و ۵۰۹ نفر (۲۹ درصد) مستقل گزارش شده‌اند (اعتماد ملی، ۸۵/۹/۲۸ و خبرنامه داخلی جبهه مشارکت، ۸۵/۱۰/۵)

این آمار رسمی نشان می‌دهد که اکثر مردم به سیاست‌ها و عملکرد اقتدارگرایانه دولت نهم و طرفداران آن رأی منفی داده و اصلاح‌طلبان، به رغم رد صلاحیت گسترده نامزدها در شهرهای مختلف و مجموعه فشارها و محدودیتها، بیشترین کرسیهای شوراها را به دست آورده‌اند. در برخی از شهرها (مانند تهران)، اصول‌گرایان، اصلاح‌طلبان و طرفداران دولت رأی آورده‌اند، در برخی دیگر (مانند بوشهر) فقط اصلاح‌طلبان رد صلاحیت نشده برنده شده‌اند و در تعدادی از شهرها (مانند زنجان)، هیچک از اصلاح‌طلبان و اصول‌گرایان به شوراها راه نیافته‌اند و به علت رد صلاحیت نامزدهای اصلاح‌طلب، مستقل و حتی اصول‌گرا، مردم صرفاً به یک یا چند فرد ناشناخته از جمله خانمهایی که سابقه خدماتی ندارند رأی داده و بدین وسیله به عملکرد ناصواب هیات‌های اجرائی و نظارت استان واکنش اعتراض‌آمیز نشان داده‌اند.

۵-۳- انتخابات میاندوره‌ای مجلس

نتایج انتخابات میان دوره‌ای مجلس نیز بطور کامل در اختیار مردم قرار نگرفته است، دبیر و معاون اجرائی ستاد انتخابات کشور در جمع خبرنگاران در استانداری تهران چنین اظهار کرده است:

"مجموع ۳۶۹۵ صندوق اخذ آرای انتخابات میان دوره‌ای تهران شمارش شده اما از بین این تعداد فقط

۲۶۴۰ صندوق صورتجلسه و شمارش رایانه‌ای شده است." وی اضافه می‌کند: "یک ساعت دیگر تعداد

باقیمانده آمار صندوق‌ها نیز وارد سیستم شمارش خواهد شد." اما وی تعداد آرای نفرات اول و دوم مجلس را به ترتیب ۴۵۲ هزار (آقای حسن غفوری فرد) و ۳۰۷ هزار (خانم جلودارزاده) اعلام کرده است که همان ارقام نهائی ستاد انتخابات کشور است (خبرگزاری مهر - ۸۵/۹/۲۷).

اگر، براساس اظهارات رئیس ستاد انتخابات کشور، حوزه تهران (شامل شمیرانات و شهر ری) ۳۲۰۰ حوزه رأی‌گیری داشته است، سهم اسلام شهر برای انتخابات، میان دوره‌ای مجلس می‌بایستی ۴۹۵ حوزه

بوده باشد. معلوم نیست که چرا فقط نتایج شمارش ۲۶۴۰ صندوق به عنوان آمار قطعی انتخابات میاندوره‌ای مجلس گزارش شده است.

نتایج انتخابات شوراها، مجلس شورا و مجلس خبرگان ظاهراً به دلیل تخلفات، تقلب‌ها و جابجائی آمارها و رتبه‌بندی نامزدها بطور ناقص و پراکنده ارائه شده است تا مستندسازی برای اثبات عدم سلامت انتخابات مزبور امکان نداشته باشد.

اما عملکرد متولیان انتخابات، حجم وسیع تخلفات و تقلبها و ابهامات و شبهه‌هایی که در فضای انتخابات مطرح بود جایی برای تردید در عدم سلامت انتخابات باقی نمی‌گذارد.

۶- تحلیل آرای خاموش

همانگونه که گفته شد براساس آمار رسمی در حدود ۶۰ درصد مردم در انتخابات ۲۴ آذر شرکت کردند. این مشارکت در شهرهای بزرگ در حدود ۳۰ تا ۴۰ درصد و در شهرهای کوچک ممکن است به ۸۰ تا ۹۰ درصد بالغ شود که با نبود آمار رسمی تحلیل آماری آن امکان‌پذیر نیست.

اما آرای خاموش جامعه که در حدود ۴۰ درصد مردم را شامل می‌شود جای بررسی دارد. اگر آمار انتخابات دوم خرداد سال ۷۶ را که در حدود ۷۰ درصد واجدین حق رأی در آن شرکت کردند به عنوان مبنای تحلیل انتخابات بپذیریم، نتیجه‌گیری می‌شود که در حدود ۱۰ درصد مردم فعال واجد حق رأی در انتخابات ۲۴ آذر شرکت نکردند. براین پایه، در حدود ۳۰ درصد مردم به هر دلیل مخالف، منفعل و بی‌تفاوت هستند.

علت اصلی عدم مشارکت ۱۰ درصد فعال و بخشی از ۳۰ درصد مخالف منفعل و بی‌تفاوت اعتراض به رفتار غیر دموکراتیک حاکمان در انتخابات و نقض حقوق شهروندی است. محور اصلی این اعتراض عدم پابندی حاکمان به قانون و اخلاق انتخاباتی و بهره‌برداری تبلیغاتی نادرست از شرکت مردم در انتخابات است.

اگر مردم در دوم خرداد سال ۷۶ در انتخابات ریاست جمهوری با این انگیزه شرکت کردند که اعتراضشان را نسبت به عملکرد حاکمان قبلی به صورت قانونی و دموکراتیک ابراز کنند و اگر در انتخابات ۲۴ آذر نیز شرکت مردم در انتخابات شوراها با هدف اعتراض به عملکرد دولت نهم بوده است، آیا حاکمان و دستگاه‌های تبلیغاتی حق دارند که حضور فعالانه مردم در انتخابات را نشانه طرفداری آنان از حاکمان یا از نظریه‌ای خاص و یا مشروعیت نظام تلقی کنند. اهداف هر دوره از انتخابات مربوط به موضوع آن

انتخابات است و بهره‌برداری یا تفسیر حاکمان از نتایج انتخابات برای القای مواردی خارج از موضوع انتخابات اخلاقی و منطقی نیست. در اینجا لازم می‌دانیم که دو توصیه زیر را مطرح کنیم :

توصیه اول به دولت و حاکمان این است که برای جلب مشارکت بیشتر مردم در دوره‌های بعدی انتخابات به اعتراض‌های بحق مردم توجه کنند و اشکالات شکلی و محتوایی انتخابات را برطرف سازند تا مشارکت بیشتر مردم تحقق پیدا کند.

توصیه دوم به معترضان و صاحبان آرای خاموش جامعه است . به نظر می‌رسد که حربه تبلیغات خلاف واقع درباره انگیزه‌های مشارکت مردم در انتخابات و یا راهپیمائی‌ها در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی کند شده است و به ویژه آگاهان در داخل و خارج براساس واقعیات و عملکردها قضاوت می‌کنند. آموزه‌های قرآنی در این خصوص بسیار آگاهی‌بخش و راه‌گشا است.

آموزه‌های قرآنی در آنجا که شاخص حق و باطل را در قالب مثالی از رویدادهای طبیعی - مانند کف روی سیلاب در رودخانه، پس از بارندگی، و کف روی کوره به هنگام گداختن فلزات قیمتی - معرفی می‌کند چنین جمع بندی می‌شود :

"خدا حق و باطل را این گونه به مثل می‌آورد. اما کفها به کناری رفته، محو می‌شوند، ولی آنچه برای مردم سودمند است به جای می‌ماند."^۱

اگر هدف مردم از شرکت در انتخابات و رأی دادن، بعنوان نمونه در انتخابات شوراها، تقویت نهاد شورا و فرآیند دموکراسی و کمک به برنامه توسعه پایدار کشور و برنامه و عملکرد نامزدهای معرفی شده نیز در این راستا هماهنگ باشد، بهره‌برداری‌های سیاسی نادرست حاکمان نه تنها کمکی به اهداف آنان نخواهد کرد بلکه همان گونه که قرآن آموزش می‌دهد - و تجربه تاریخی نیز گواه آن است - هرگونه تبلیغات بی‌ریشه پایدار نبوده، و پس از مدتی محو خواهد شد و فقط دستاوردهای مردمی مبتنی برحق پایدار و پاینده خواهد ماند.

بدیهی است که حمایت واقعی مردم از عملکرد دولت، برنامه‌های حاکمان یا نظریه‌های خاص مانند نظریه ولایت مطلقه فقیه، فقط دریک فضای باز سیاسی و همه پرسی آزاد و سالم، با عنوان مشخص، قابل ارزیابی است، نه بهره‌برداری از حضور مردم در انتخاباتی مانند انتخابات شوراها که اهداف مردم از شرکت در آن می‌تواند کاملاً متفاوت باشد.

۱- كذلك يضرب الله الحق والباطل فاما الزبد فيذهب جفاء و اما ما ينفع الناس فيمكث في الارض .... (رعد - ۱۷)

۷- پیام‌ها

۱- اولین پیام انتخابات ۲۴ آذر امیدواری و حضور آگاهانه مردم در پای صندوقهای رأی و بکار بستن تجربه انتخابات دوره دوم شوراها در شهرهای بزرگ است. اگر انفعال و حضور کم‌رنگ مردم در انتخابات شوراها در شهرهای بزرگ موجب حاکم شدن اقتدارگرایان در کشور شد، مردم در انتخابات ۲۴ آذر نشان دادند که با حضور آگاهانه در انتخابات و تقویت روحیه امیدواری بیشتر می‌توانند انگیزه‌های لازم برای تلاش، مقاومت، عمل اجتماعی و اثرگذاری را فراهم سازند تا با کناره‌گیری، قهر کردن و خانه‌نشینی.

۲- پیام اصلی رأی آگاهانه مردم در انتخابات ۲۴ آذر اعتراض به عملکرد اقتدارگرایان، تمامت‌خواهانه، و افراطی دولت نهم در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی و عدم تحقق شعارها و وعده‌های انتخاباتی آقای احمدی‌نژاد است. در انتخابات شوراها، حامیان دولت فقط توانستند ۳ درصد کرسیها را در اختیار بگیرند. ۳- پیام دیگر انتخابات شوراها اعتراض به سیاست تک صدائی مدیریت رسانه ملی! است که بی قید و شرط و همه جانبه در خدمت اطلاع‌رسانی برنامه‌های دولت اقتدارگرا و تمامت خواه آقای احمدی‌نژاد قرار گرفته است، به طوری که نه تنها صدای منتقدان خارج از حاکمیت را منعکس نمی‌کند بلکه اصلاح طلبان و اصول‌گرایان درون حاکمیت نیز جایی در خور در رسانه ملی ندارند.

۴- پیام مهم دیگر این انتخابات رأی معنی‌دار به آقای اکبر هاشمی رفسنجانی است. همانگونه که در تحلیل انتخابات مجلس خبرگان توضیح داده شد، به فرض صحت آمارهای رسمی، نفرت شانزدهم و دوم به ترتیب در حدود ۶ درصد و ۱۲ درصد آراء را کسب کرده‌اند. فاصله نفرت اول و دوم در حدود ۵۰۰ هزار رأی (۶ درصد آراء) است که آن را می‌توان به منزله رأی منفی به اندیشه آقای مصباح یزدی که - مواضع نظری دولت نهم را تدوین می‌کند - و بویژه مواضع یک سال اخیر ایشان، تلقی کرد و لذا ایشان باید به مطالبات رأی دهندگان به خودشان در شرایط کنونی توجه کنند.

۵- این انتخابات پیام دیگری نیز برای آرای خاموش جامعه دارد. در شرایطی که، به علت ساختار سیاسی جامعه، بسیج مردم و عدم مشارکت اکثریت قاطع مردم در انتخابات امکان ندارد، تا بدین وسیله پیام اعتراض مردم به عملکرد حاکمان از طریق عدم مشارکت در انتخابات - که روشی کاملاً دموکراتیک است - اعلام شود، مردم می‌توانند با دادن "رأی اعتراض" هوشمندانه پیام‌رسانی کنند و اثرگذار باشند. این رفتار می‌تواند به معنای رشد و آگاهی مردم، و عمل کردن در راستای منافع و مصالح ملی و تقویت فرایند دموکراسی در ایران باشد.

۸- پیامدها و عبرتها

۱- دولت نهم مجبور است که دست از انحصار و تمامیت‌خواهی و روش‌های پوپولیستی بردارد و با جلب همکاری کارشناسان و در چارچوب قانون برنامه و بودجه برای پاسخ به نیازهای واقعی مردم و کشور عمل کند. تداوم روشهای گذشته با واکنش مردم، ناصحان جامعه و حتی طیف محافظه‌کاران خردگرا بیش از پیش روبرو خواهد شد.

۲- در انتخابات آینده مجلس و ریاست جمهوری، مردم واکنش نشان داده، بیشتر به کسانی رأی خواهند داد که دور از افراط و تفریط به مطالبات تاریخی مردم ایران یعنی آزادی، دموکراسی و عدالت (حقوق بشر) و اصول و آرمانهای اولیه انقلاب یعنی آزادی، استقلال و جمهوری اسلامی وفادار باشند و با تنظیم مناسبات در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی از استعدادها و ظرفیت‌های انسانی و مادی سرشار ایران برای برآوردن نیازهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه به‌طور بهینه بهره‌برداری کنند.

۳- حاکمان باید از پیامهای مردم در این انتخابات عبرت گیرند و با تأمین و تضمین حقوق اساسی ملت - که در قانون اساسی و بیانیه جهانی حقوق بشر تصریح شده است - و تأمین پیش‌نیازهای انتخابات آزاد و سالم، یعنی شامل آزادی مطبوعات، آزادی فعالیت احزاب و نهادهای مدنی و تحقق راهبرد چندصدائی و فراگیر بودن صدا و سیما، زمینه مشارکت واقعی و بیشتر مردم را در انتخابات و اداره کشور فراهم کنند تا اجرای برنامه‌های توسعه کشور و پاسخ‌گویی به نیازهای مردم امکان‌پذیر گردد.

۴- اگر اقتدارگرایان تسلیم رأی مردم نشوند و همچنان فضای جامعه را بسته نگاه دارند و برای برگزاری انتخابات سال آینده با انحصار بیشتر برنامه‌ریزی کنند، پیامدهای عدم رعایت امانت در حفظ آراء و شمارش صحیح و اعلام بموقع آنها نارضایتی و سرخوردگی بیشتر مردم، تشدید بحرانهای اجتماعی، فرار بیشتر مغزها و سرمایه‌ها، عدم اجرای برنامه‌های توسعه کشور، گسترش آسیب‌های اجتماعی و تشدید بحرانهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خواهد بود.

۹- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

نهضت آزادی ایران، حضور و رأی آگاهانه مردم ایران را در انتخابات ۲۴ آذر - به رغم شرایط غیر آزاد و ناسالم برگزاری انتخابات - شاخص هوشمندی و تدبیر ملت ایران برای استفاده از فرصت‌ها و گام دیگری در راستای تقویت نهاد شورا و فرآیند دموکراسی ارزیابی می‌کند. پیامهای قرآنی نیز به ما می‌آموزد که پایداری و استفاده مطلوب از حداقل فرصت‌ها و امکانات، حتی در شرایط بحرانی، می‌تواند بستر نجات و موفقیت انسانها را فراهم کند. قرآن برای فهماندن این پیامها وضعیت یک کشتی را در دریای

طوفانی (به نیروی باد) مثل می‌زند و می‌گوید که در بحرانی ترین شرایط، همواره برای بادبان کشتی زاویه‌ای وجود دارد که تحت آن زاویه ملوان می‌تواند کشتی را به ساحل نجات هدایت کند (صبار شکور)^۱ به نظر می‌رسد که مردم ایران با وجود همه محدودیت‌ها از این پدیده در انتخابات اخیر بهره‌گرفتند و نقش خویش را به صورت دموکراتیک با حضور در پای صندوق و استفاده از برگ رأی ایفا کردند.

نهضت آزادی ایران انتخابات ۲۴ آذر را پر ابهام‌ترین و ناسالم‌ترین انتخابات دوران جمهوری اسلامی ارزیابی میکند و معتقد است که ستاد انتخابات وزارت کشور غیر شفاف‌ترین اطلاع‌رسانی در خصوص اعلام نتایج انتخابات را داشته است، به طوری که امکان ارزیابی و تحلیل جامع را از تحلیل‌گرایان سلب کرده است.

تلاش حاکمان و متولیان انتخابات برای بهره‌برداری از حضور طبیعی بیشتر مردم در انتخابات شوراها و آن را به حساب رأی دادن مردم به مجلس خبرگان گذاردن و استفاده تبلیغاتی خلاف واقع تأثیری بر قضاوت مردم، به ویژه آگاهان جامعه، ندارد و می‌تواند آثار منفی نیز در پی داشته باشد. رأی واقعی مردم به نامزدهای مجلس خبرگان موقعی مشخص می‌شود که انتخابات آن به طور مستقل، اگرچه همزمان با انتخابات دیگر، و در فضای باز سیاسی برگزار شود.

نهضت آزادی ایران ارائه فهرست واحد اصلاح‌طلبان را در تهران و بسیاری از شهرها گام مثبتی در راستای تقویت نهاد شورا و فرایند دموکراسی و تداوم اصلاحات در ایران ارزیابی کرده، و از همه کسانی که برای دستیابی به این ائتلاف تلاش و همکاری نموده‌اند، به سهم خود سپاسگزاری می‌کند. اما در عین حال یادآوری دو نکته زیر را ضروری می‌داند:

نخست اینکه احزاب و گروه‌های سیاسی ائتلاف بایستی توجه داشته باشند که دست کم بخش قابل ملاحظه‌ای از آرای اصلاح‌طلبان در انتخابات شوراها رأی اعتراض به سیاست‌های تمامت‌خواهانه و اقتدارگرایانه دولت نهم است و لذا اعضای منتخب شوراها باید با هماهنگی لازم در جهت تأمین مطالبات واقعی مردم از شوراها برنامه‌ریزی و خدمت‌رسانی کنند تا اعتماد مردم را بیش از پیش جلب نمایند.

دوم اینکه اگر حاکمان انتخابات ۲۴ آذر را سالم‌ترین انتخابات توصیف می‌کنند انتظار می‌رود که آقایان خاتمی و کروبی و ستاد انتخابات اصلاح‌طلبان موضوع تخلفات قانونی و تقلب‌های صورت گرفته را بخاطر ورود جمعی از نامزدهای اصلاح‌طلبان به شوراها و حوزه قدرت، به دست فراموشی نسپارند که شائبه نوعی معامله و سازش، بر سر حقوق اساسی ملت با حاکمان در اذهان متبادر گردد (اتقوا من مواضع

۱- واژه "صبار شکور" چهار بار در قرآن برای تبیین این پدیده اجتماعی آمده است و این آیات شرایط سخت دوران مکه را نشان میدهند، (ابراهیم ۵/)، (لقمان ۳۱/)، (سبا/۱۹)، (شورا/۳۳). علاقه مندان برای توضیحات بیشتر به کتاب "نظم قرآن" آقای مهندس عبدالعلی بازرگان ج ۲ صفحه ۳۵۸ مراجعه نمایند.

التهم). انتظار دارد که آنان تخلفات قانونی را برجسته کنند و با ارائه راهکارهای عملی برای اصلاح این گونه روشها، زمینه اجتماعی برای پیشگیری از آنها را در انتخابات آینده فراهم سازند.

نهضت آزادی ایران لازم می‌داند که بر پایه فریضه قرآنی امر به معروف و نهی از منکر و توصیه پیامبر بزرگ اسلام به مسلمین در خطبه حجه الوداع در غدیر خم مبنی بر ضرورت نصیحت به مسئولان جامعه اسلامی (النصیحه لائمة المسلمین) توجه مقام محترم رهبری را به این نکته مهم جلب کند که در حالی که بسیاری از تحلیل‌گران منتقد و خیرخواه جامعه انتخابات ۲۴ آذر را از پر ابهام‌ترین و ناسالم‌ترین انتخابات‌های بعد از پیروزی انقلاب ارزیابی کرده‌اند و شواهد و قرائن آن اظهر من الشمس است، تقدیر و تشکر از همه متولیان چنین انتخابات و توصیف آن در نصاب سالم‌ترین دموکراسی‌های جهان قابل تأمل و تردید به نظر می‌رسد و موجب سلب اعتماد بیشتر مردم از نظام و پذیرش مسئولیت از سوی مقام رهبری تلقی می‌شود.

نهضت آزادی ایران، با هدف کمک به تقویت نهاد شورا و توسعه سیاسی با تشکیل ستاد انتخابات و ثبت نام جمعی از چهره‌های کارشناس و سرشناس خود، به رغم تضیقات و محدودیت‌های موجود، در فرآیند انتخابات حضور نسبتاً فعالی داشت، اما نامزدهای نهضت آزادی برخلاف قانون رد صلاحیت شدند و به اعتراض قانونی آنان نیز پاسخی داده نشد. نهضت آزادی برای پیگیری سیاست راهبردی دیرین خود، تز حمایت از لیست واحد اصلاح‌طلبان را مطرح و پیگیری کرد، که خوشبختانه مورد عمل قرار گرفت، و ضمن دعوت از مردم برای شرکت در انتخابات شوراها از آنان خواست که به نامزدهای اصلاح‌طلب واجد شرایط رأی دهند. نتایج انتخابات نشان می‌دهد که پیام مردم به حاکمان به صورت کاملاً برجسته و شفاف منعکس شد. اگرچه در طول انتخابات اعتراضهایی به شرکت نهضت آزادی در انتخابات مطرح شد، اما پیامها و پیامدهای انتخابات صحت استراتژی نهضت آزادی را نشان می‌دهد.

نهضت آزادی ایران، ضمن محترم شدن تصمیم کسانی که بهر دلیل در انتخابات شوراها ۲۴ آذر شرکت نکردند، توصیه می‌کند که آنان باتوجه به مجموع رویدادها و آثار اجتماعی پیامها و پیامدهای انتخابات و تحلیل آنها هزینه و فایده این تصمیم را ارزیابی کنند و خروجی بحثها را در جلسات محدود و یا بصورت یادداشت رسانه‌ای در معرض بررسی و نقد جمعی قرار دهند تا در انتخابات‌های آینده مورد بهره‌برداری عمومی قرار گیرد.

نهضت آزادی ایران